

Dierproeven op school zijn verboden

Paul de Greeve en
Rob van Oosterom

Wet op de dierproeven en het middelbaar onderwijs

Het is niet toegestaan om in het voortgezet onderwijs dierproeven uit te voeren. De omstandigheden op scholen voldoen niet aan de strenge regels die de Wet op de dierproeven stelt. Betekent dat dat alle practica met dieren taboe zijn? Nee, want niet ieder practicum is een dierproef in de zin van de wet. Inspecteurs over wat wel en wat niet mag.

Op scholen voor voortgezet onderwijs worden enerzijds dieren gehouden om het onderricht in de biologie te verlevendigen en anderzijds om belangstelling te wekken voor al wat leeft en zo respect te bevorderen voor de levende natuur. Soms worden scholieren ingeschakeld bij de verzorging. Tijdens de vakanties worden de dieren veelal uitbesteed bij hun favoriete verzorgers. Ook worden dieren gebruikt voor proeven.

Dierproeven in EXO

Gedurende de afgelopen jaren is gebleken dat scholieren bij biologie in het zesde leerjaar van het vwo voor een Experimenteel Open Schoolonderzoek (EXO) handelingen aan een dier verrichten die beschouwd moeten worden als een dierproef in de zin van de wet. Het gaat hierbij onder meer om het bestuderen van de invloed van alcohol en nicotine op het gedrag van cavia's, muizen of ratten in een doolhof. Voorts wordt onderzoek gedaan naar de zuurstofbehoefte van vissen. Op deze activiteiten zijn de Wet op de dierproeven en de daarop gebaseerde regelingen van toepassing.

Met nadruk wordt gesteld dat het gebruik van reeds - elders - gedode dieren wel degelijk is toegestaan. Wanneer dieren voorafgaand aan een anatomieles in het klaslokaal worden gedood, is er echter sprake van een dierproef in de zin van de wet.

Geschiedenis van dierproeven

Experimenten met dieren werden al in de 5e eeuw voor Christus gedaan. De vivisecties die toen werden verricht, hadden voornamelijk tot doel om biologische systemen te beschrijven. In de 2e eeuw na Chr. werden dierexperimenten gedaan die nog voor honderden jaren de basis voor de geneeskunde zouden vormen. Daarna staakte de groei van de natuurwetenschap door het opkomende Christendom tot in de 15e eeuw.

In de 17e eeuw raakten wetenschappers ervan overtuigd dat proefondervindelijk onderzoek net zo belangrijk is als een theoretische beschouwing. In de 18e eeuw werden dierproeven noodzakelijk geacht om voortuitgang te boeken in de medische wetenschap. In die periode werden dieren beschouwd als apparaten en men ging er gemakshalve van uit dat dieren dus niet in staat waren pijn te lijden. In Engeland kwam de eerste kritiek los van mensen die de dieren wilden beschermen tegen dergelijk onderzoek. Dit leidde tot de eerste wettelijke regeling. Na een lange periode van voorbereiding werd op 12 januari 1777 de Wet op de dierproeven uitgevaardigd. In 1996 werd deze wet gewijzigd aangezien in het kader van de Europese eenwording alle wettelijke regelingen in Europa worden geharmoniseerd.

De Wet op de dierproeven

Bij de totstandkoming van de wettelijke regeling is uitgegaan van de vaststelling dat het voor bepaalde doeleinden gerechtvaardigd is dieren te gebruiken voor proeven. Voorts is in de Wet op de dierproeven (WOD) van 1996 vastgelegd dat bij het uitvoeren van dierproeven de intrinsieke waarde van het dier dient te worden erkend. Hiermee wordt bedoeld dat een dier meer is dan een instrument, een gebruiksvoorwerp overgeleverd aan de willekeur van de mens. Dieren hebben een eigen waarde en dienen met respect te worden behandeld.

De definitie van een dierproef

In de WOD is precies omschreven wat onder een dierproef moet worden verstaan (zie kader). Samengevat komt dat neer op: een dierproef is het

geheel van handelingen bij een gewerveld dier voor een van de vijf doeleinden

- onderzoek naar entstoffen en andere biologische producten,
- veiligheidsonderzoek,
- de diagnostiek van ziekten,
- onderwijs,
- om een antwoord te vinden op een wetenschappelijke vraag

met kans op ongerief.

Experimenten met dieren voor andere doeleinden vallen onder de bepalingen van de Gezondheids- en Welzijnswet voor dieren (de algemene dierenbeschermingswet van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij).

Wanneer gewervelde dieren voor onderwijsdoeleinden worden gebruikt moet men zich dus afvragen of redelijkerwijs mag worden verwacht dat dieren ongerief zal worden berokkend. Als een kans op ongerief niet kan worden uitgesloten is sprake van een dierproef en moet worden voldaan aan de Wet op de dierproeven en de daarop gebaseerde regelingen.

Niet voor ongewervelden

De WOD is niet van toepassing op ongewervelde dieren. Zoals aangegeven in de definitie kunnen bepaalde soorten worden aangewezen. Inmiddels is in het Verenigd Koninkrijk één ongewerveld dier, *Octopus vulgaris*, aangewezen.

Voorbeelden

Het is onmogelijk om een volledige lijst aan te leggen van experimenten die wel of niet mogen in het voortgezet onderwijs. Wel kunnen we enkele voorbeelden geven.

Gedragsstudies in een doolhof zonder het toedienen van stoffen gaan in het algemeen niet gepaard met ongerief en vallen naar het oordeel van de Inspectie niet onder de WOD.

Het kweken van zebravisjes en van glasmaevallen voor een practicum anatomie en embryologie van een gewerveld dier worden niet beschouwd als dierproeven in de zin van de wet, maar het bestuderen van het gedrag en de fysiologie van gupjes bij verschillende temperaturen wel.

Doet men een onderzoek naar de toxische werking van een stof met behulp van eieren van vissen dan is ook sprake van een dierproef in de zin van de wet.

Eisen

Wanneer men in Nederland dierproeven wenst te verrichten dient men te voldoen aan strenge regels. Voor het afgeven van de vereiste vergunning door de Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

moet namelijk eerst worden vastgesteld dat de onderzoekers en verzorgers over de vereiste deskundigheden beschikken en dat de proefdieren op een verantwoorde wijze worden gehuisvest. Daarnaast omvat de wet omvat ook bepalingen omtrent het toedienen van anesthesie en het toepassen van pijnbestrijding.

En zelfs als je die vergunning hebt, mag je niet zomaar dierproeven uitvoeren. Als bijvoorbeeld het beoogde resultaat ook zonder een dierproef kan worden bereikt, verbiedt de wet die proef. Bovendien dient iedere voorgenomen dierproef te worden voorgelegd aan een erkende Dierexperimentencommissie die nagaat of het doel van het onderzoek in verhouding staat tot het ongerief dat de proefdieren wordt berokkend. Zo zal een dierproef met gering maatschappelijk belang maar met veel ongerief voor de dieren de toets van de Dierexperimentencommissie niet doorstaan.

Er zijn in Nederland ongeveer honderd vergunninghouders. Zij zijn juridisch verantwoordelijk voor het naleven van de Wet op de dierproeven en de daarop gebaseerde regelingen.

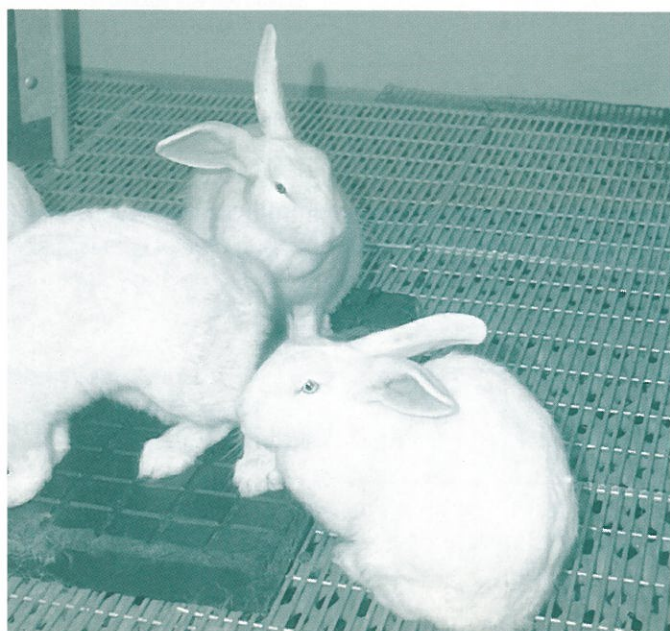
De definitie van een dierproef volgens de WOD

Onder een dierproef wordt verstaan het geheel van handelingen, dat ten aanzien van een levend gewerveld dier, dan wel een levend ongewerveld dier van een bij algemene maatregel van bestuur aangewezen soort, wordt uitgevoerd met het doel:

- sera, vaccins, diagnostica of andere medische, veterinaire of biologische zelfstandigheden te produceren of te controleren, of biologische ijkingen uit te voeren,
- toxicologisch of farmacologisch onderzoek te verrichten,
- zwangerschap, ziekelijke of andere lichamelijke toestanden of lichamelijke kenmerken van mensen of dieren of overeenkomstige toestanden of kenmerken van planten te herkennen of op te sporen, anders dan in de uitoefening van de diergeneeskunde op het betrokken dier,
- kennis van het menselijke of dierlijke lichaam, of handvaardigheid in het verrichten van ingrepen daarop, te verschaffen of te ontwikkelen, of
- een antwoord te verkrijgen op een wetenschappelijke vraag, voor zover redelijkerwijs moet worden aangenomen dat daardoor het dier ongerief kan worden berokkend, of waarvan het beoogde of mogelijke gevolg de geboorte is van een dier dat ongerief ondergaat.

Onder het berokkenen van ongerief wordt verstaan: het berokkenen van pijn, lijden, ongemak of blijvend letsel.

dieren
ten op
voorde
vorden
est, op
n is dat
tal niet
albaar.
spectie
W&V

Dierproevenbeleid

Gedurende de afgelopen jaren is veel aandacht besteed aan opleiding en vorming. Zo zijn nieuwe onderzoekers verplicht een cursus proefdierkunde te volgen waarbij het bijbrengen van de juiste attitude ten opzichte van dierproeven en proefdieren centraal staat.

Zoals reeds aangegeven wordt het verrichten van dierproeven in het kader van het onderwijs beschouwd als een gerechtvaardigd doel. Het gaat hierbij om het middelbaar en het hoger beroepsonderwijs en het universitaire onderwijs. De Inspectie is van mening dat voor het realiseren van de eindtermen van het vak biologie in het voortgezet onderwijs voldoende leermiddelen voorhanden zijn. Het verrichten van dierproeven in de zin van de wet is op

middelbare scholen derhalve verboden.

Binnenkort zal een uitgave van het Ministerie van VWS verschijnen met informatie over het Dierproevenbeleid in Nederland. Deze zal verzonden worden aan de docenten die op de NIBI-conferentie in Lunteren (15-16 januari 1999) hun belangstelling reeds kenbaar hebben gemaakt, alsmede aan de directies van middelbare scholen.

De Inspectie is gaarne bereid nadere informatie te verstrekken. De adressen van de inspecteurs voor de verschillende regio's zijn hieronder vermeld. **n**

Drs P. de Greeve en drs R. van Oosterom zijn werkzaam bij de Inspectie Waren en Veterinaire Zaken van het Ministerie van VWS

Adressen

Algemene Directie

Drs P. de Greeve, veterinair account, Inspectie Gezondheidsbescherming, Waren en Veterinaire Zaken, Algemene Directie, Postbus 16.108, 2500 BC Den Haag, tel: (070) 340 70 31.

Noord

Drs B. Bruins Jzn, inspecteur, Inspectie W&V, Regionale Dienst Noord: Groningen, Friesland en Drente. Paterswoldeweg 1, 9726 BA Groningen, tel: (050) 588 60 00.

Noord-West

Drs R. van Oosterom, inspecteur, Inspectie W&V, Regionale Dienst Noord-West: Flevoland, Noord-Holland en Utrecht. Hoogte Kadijk 401, 1018 BK Amsterdam, tel: (020) 254 46 00.

Oost

Dr R. Hoenderkerken, inspecteur, Inspectie W&V, Regionale Dienst Oost: Gelderland en Overijssel. De Stoven 22, 7206 AX Zutphen, tel: (0575) 58 81 00.

Zuid

Drs J.M.J. Sturm, inspecteur, Inspectie W&V, Regionale Dienst Zuid: Limburg en Noord-Brabant. Postbus 2280, 5202 CG 's-Hertogenbosch, tel: (040) 291 15 00.

Zuid-West

Drs H. Bartels, inspecteur, Inspectie W&V, Regionale Dienst Zuid-West: Zeeland en Zuid-Holland. Postbus 23081, 3001 KB Rotterdam, tel: (078) 611 21 00.